

Artur STEC¹

ROZWÓJ FUNKCJI TURYSTYCZNEJ A ZMIANY NA RYNKU PODMIOTÓW ŚWIADCZĄCYCH USŁUGI TURYSTYCZNE W LATACH 2004–2012 W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Rozwój turystyki w powiatach stwarza szansę na powstawanie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach zajmujących się świadczeniem usług noclegowych i gastronomicznych. Województwo podkarpackie jest jednym z najbardziej atrakcyjnych turystycznie regionów Polski, aczkolwiek w poszczególnych powiatach atrakcje turystyczne są rozmieszczone w sposób „wyspowy”. Szansę na rozwój turystyki w regionie stwarza rozwój międzyregionalnej współpracy gospodarczej i międzynarodowego ruchu turystycznego, rozwój globalnych powiązań dzięki transportowi lotniczemu, wzrost zainteresowań inwestorów regionem, wzrost zainteresowania produktem turystycznym i dziedzictwem kulturowym regionu oraz rosnące możliwości w zakresie pozyskiwania środków finansowych z różnych źródeł. Celem artykułu jest identyfikacja powiatów spełniających w latach 2004-2012 w najwyższym stopniu funkcję turystyczną w województwie podkarpackim w aspekcie wskazania tych obszarów, które w przyszłości mogłyby generować nowe miejsca pracy w turystyce. W badanym okresie w powiatach województwa podkarpackiego wzrastała ilość podmiotów świadczących usługi turystyczne, oprócz powiatu stalowowolskiego i jarosławskiego. Poziom spełniania funkcji turystycznej w powiatach określono poprzez analizę kształtowania się pięciu wskaźników służących do oceny rozwoju funkcji turystycznej obszaru, a mianowicie wskaźnika Baretje'a i Deferta, wskaźnika Deferta, wskaźnika Charvata, wskaźnika liczby udzielonych noclegów i wskaźnika Schneidera. Funkcja turystyczna w największym stopniu jest realizowana w powiecie leskim, krośnieńskim, bieszczadzkiem i rzeszowskim. W przypadku powiatu leskiego i bieszczadzkiego wynika to z położenia w Bieszczadach (naturalny produkt turystyczny), natomiast w przypadku powiatu rzeszowskiego i krośnieńskiego z bliskości ośrodków przemysłowo-usługowych, z których bazy noclegowej i gastronomicznej korzystają odwiedzający w celach biznesowych. Rozwój infrastruktury turystycznej w przyszłości będzie przede wszystkim determinowany tworzeniem nowych produktów turystycznych i rozbudową już istniejących.

Słowa kluczowe: turystyka, region, rozwój gospodarczy.

1. WPROWADZENIE

Jednym z dylematów, przed jakimi stają władze samorządowe, jest wybór regionów o szczególnej atrakcyjności turystycznej w celu tworzenia wizji rozwoju w planach zagospodarowania przestrzennego. Wytypowany obszar często nie pokrywa się z granicami administracyjnymi, ponieważ walory turystyczne mogą występować na obszarze kilku gmin i być ułożone „wyspowo”. Niemniej jednak określenie jednostek, w których funkcja

¹ Dr inż. Artur Stec, Katedra Ekonomii, Politechnika Rzeszowska, Al. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, tel. 17 865 18 48, e-mail: artistec@prz.edu.pl

turystyczna występuje w szczególnym nasileniu, może się okazać pomocne we wskazaniu regionów predysponowanych do rozwoju turystyki².

Rozwój turystyki jest ściśle związany z powstawaniem nowych miejsc pracy w tym sektorze gospodarki. Personelowi w przedsiębiorstwach turystycznych należy przypisać ważną rolę ze względu na usługowy charakter działalności w turystyce, wysoki udział kosztów pracy w kosztach ogółem, zdolność personelu do generowania innowacji oraz wchodzenie personelu w kontakt z klientami, co wpływa na jakość oferowanych usług³.

Województwo podkarpackie cechuje się zarówno zróżnicowaną atrakcyjnością turystyczną, jak i infrastrukturą turystyczną. Wśród mocnych stron i szans rozwoju turystyki na Podkarpaciu można wymienić m.in. rozwój międzyregionalnej współpracy gospodarczej i międzynarodowego ruchu turystycznego, rozwój globalnych powiązań dzięki transportowi lotniczemu, wzrost zainteresowań inwestorów regionem, wzrost zainteresowania produktem turystycznym i dziedzictwem kulturowym regionu oraz rosnące możliwości w zakresie pozyskiwania środków finansowych z różnych źródeł⁴.

2. CEL I METODYKA BADAŃ

Celem artykułu jest identyfikacja powiatów spełniających w latach 2004–2012 w najwyższym stopniu funkcję turystyczną w województwie podkarpackim w aspekcie wskazania tych obszarów, które w przyszłości mogłyby generować nowe miejsca pracy w turystyce. Ponadto przeprowadzono badania zmian we wspomnianym okresie w liczbie podmiotów świadczących usługi turystyczne.

W celu określenia poziomu spełniania funkcji turystycznej w powiatach dokonano analizy kształtowania się w badanym okresie pięciu wskaźników służących do oceny rozwoju funkcji turystycznej obszaru. Można do nich zaliczyć:

- wskaźnik Baretje'a i Deferta nazywany wskaźnikiem funkcji turystycznej, który oblicza się, mnożąc liczbę turystycznych miejsc noclegowych przez 100 i dzieli przez liczbę ludności miejscowej,
- wskaźnik Deferta nazywany również wskaźnikiem funkcji turystycznej; wyraża się go liczbą turystów korzystających z noclegów w przeliczeniu na km² powierzchni całkowitej,
- wskaźnik Charvata (wskaźnik nasycenia bazą turystyczną) – wyraża się go liczbą miejsc noclegowych przypadających na km² powierzchni całkowitej,
- wskaźnik liczby udzielonych noclegów – to liczba udzielonych noclegów przypadająca na km² powierzchni całkowitej,
- wskaźnik Schneidera (wskaźnik intensywności ruchu turystycznego) – wyraża się go liczbą turystów korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców stałych⁵.

² *Metody stymulowania rozwoju turystyki w ujęciu przestrzennym*, red. G. Gołembski, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2002, s. 18–19, 21.

³ *Marketing usług turystycznych*, red. A. Panasiuk, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 146.

⁴ P. Żegleń, *Perspektywy wykorzystania partnerstwa publiczno-prawnego (PPP) w rozwoju gospodarki turystycznej w województwie podkarpackim*, [w:] *Przestrzenne, gospodarcze i humanistyczne aspekty rozwoju turystyki*, red. K. Szpara i M. Gwóźdź, Konsorcjum Akademickie Wydawnictwo WSE w Krakowie, WSiZ w Rzeszowie, WSZiA w Zamościu 2009, s. 94–95.

⁵ D. Chudy-Hyski, *Ocena wybranych uwarunkowań rozwoju funkcji turystycznej obszaru*, „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” 2/1 (2006), Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, s. 130–131.

W artykule założono, że w powiatach, w których funkcja turystyczna była najbardziej rozwinięta w 2012 r., w latach 2004–2012 następował wzrost wielkości bazy turystycznej. Pod uwagę wzięto obiekty noclegowe i gastronomiczne. Informacje o potencjale infrastruktury turystycznej zaczerpnięto z bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego. Pochodzą one z sekcji H – hotele i restauracje Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) 2004, która obowiązywała do końca 2008 r. i w sekcji I PKD 2007 – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, która zaczęła obowiązywać od 2009 r. W przeprowadzonej analizie spełniania funkcji turystycznej nie brano pod uwagę miast na prawach powiatu ze względu na niewspółmierne wartości wskaźników osiągnięte dzięki małej powierzchni w stosunku do powiatów ziemskich bądź wysokiego zagęszczenia bazy noclegowej stworzonej przede wszystkim w kontekście zaspokajania potrzeb odwiedzających w celach biznesowych.

3. WYNIKI BADAŃ

W tabeli 1 przedstawiono kształtowanie się wskaźnika funkcji turystycznej w latach 2004–2012 w powiatach ziemskich województwa podkarpackiego według malejących wartości wskaźnika w 2012 r. Funkcja turystyczna w najwyższym stopniu wykształciła się w powiecie leskim, bieszczadzkim, krośnieńskim i lubaczowskim. Dla tych powiatów w 2012 r. wskaźnik osiągnął wartość wyższą niż dla całego województwa podkarpackiego. Należy zwrócić uwagę na wyraźną przewagę w wartości wskaźnika Baretje'a i Deferta w dwóch z pierwszych wymienionych powiatów nad pozostałymi. Wzrost liczby miejsc noclegowych w stosunku do liczby ludności w latach 2004–2012 odnotowano w większości powiatów, oprócz powiatu przemyskiego, jarosławskiego, dębickiego, strzyżowskiego, leżajskiego i kolbuszowskiego. Najwyższy wzrost wskaźnika funkcji turystycznej w badanym okresie nastąpił w powiecie brzozowskim (o 200%), rzeszowskim (o 167%) i krośnieńskim (o 127,2%), natomiast spadek w powiecie kolbuszowskim (o 60%), leżajskim (o 50%) i dębickim (o 37,5%). W województwie podkarpackim omawiany wskaźnik wzrósł w latach 2004–2012 o 37,5%. Spośród czterech powiatów o najwyższej wartości wskaźnika w 2012 r. najszybciej wzrósł on dla wspomnianego powiatu krośnieńskiego. W odniesieniu do powiatu lubaczowskiego szybkie tempo wzrostu odnotowano w latach 2004–2007 (o 150%). Następnie wartość wskaźnika funkcji turystycznej spadła do 2010 r. o 56%.

Tabela 1. Zmiany wskaźnika Baretje'a i Deferta w latach 2004–2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Leski	13,8	15,9	18,5	18,7	18,9	21,7	20,5	21,0	23,1
Bieszczadzki	6,0	6,5	8,8	8,8	9,4	7,2	9,0	8,5	8,9
Krośnieński	1,1	1,1	1,3	1,6	1,5	1,6	1,9	1,8	2,5
Lubaczowski	1,0	1,5	1,4	2,5	1,6	1,6	1,1	1,2	1,4
Ropczycko-sędziszowski	0,6	0,5	0,5	0,5	0,7	1,3	0,8	0,8	1,0
Sanocki	0,7	0,9	1,0	1,0	1,1	1,2	1,1	1,0	0,9
Rzeszowski	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,7	0,6	0,8
Jasielski	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,7	0,7	0,7

Brzozowski	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,5	0,5	0,5	0,6
Przemyski	0,6	0,7	0,5	0,9	0,7	0,8	0,6	0,5	0,6
Przeworski	0,4	0,4	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6
Jarosławski	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4	0,5
Dębicki	0,8	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5
Stalowowolski	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5	0,5
Tarnobrzeski	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Łańcucki	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,4	0,3	0,4
Strzyżowski	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4
Mielecki	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,5	0,3	0,3
Niżański	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,1	0,3
Leżajski	0,6	0,4	0,5	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Kolbuszowski	0,5	0,4	0,4	0,4	0,7	0,3	0,2	0,2	0,2
Województwo podkarpacie	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0	1,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

W tabeli 2 zaprezentowano zmiany kolejnego wskaźnika funkcji turystycznej (Deferta) w badanym okresie. W 2012 r. w trzech powiatach wartość wskaźnika liczby turystów korzystających z noclegów na km² powierzchni całkowitej była wyższa niż dla całego województwa podkarpackiego. Był to powiat leski, krośnieński i rzeszowski. W wypadku powiatu leskiego wysoka wartość wskaźnika wiązała się niewątpliwie z szeroką gamą walorów naturalnych czyniących ten obszar atrakcyjny dla turystów. Natomiast w wypadku powiatu krośnieńskiego i rzeszowskiego bliskość miast sprzyjała rozwojowi infrastruktury noclegowej, która często zaspokajała podstawową potrzebę odwiedzających w celach biznesowych. Najniższą wartość wskaźnika Deferta zaobserwowano w powiatach: lubaczowskim, brzozowskim i kolbuszowskim. W pewnym stopniu może zastanawiać dopiero siódma w kolejności wartość wskaźnika funkcji turystycznej dla powiatu bieszczadzkiego. Jest ona po części efektem istnienia na tym terenie obszarów chronionych (Bieszczadzki Park Narodowy, obszary objęte Naturą 2000), które nie sprzyjają rozwojowi infrastruktury turystycznej oraz ruchowi turystycznemu. Do powiatów o najwyższej dynamice wzrostu wskaźnika Deferta w latach 2004–2012 można zaliczyć: krośnieński (wzrost o 320,2%), leżajski (149,4%) i ropczycko-sędziszowski (141,4%). Spadek badanego wskaźnika funkcji turystycznej wystąpił tylko w 2 powiatach – jasielskim (o 38,2%) i kolbuszowskim (o 38,7%). Na całym Podkarpaciu dynamika wzrostu wskaźnika wyniosła 52,7%. Spośród 4 powiatów o najwyższej wartości wskaźnika w 2012 r. najszybszy wzrost wskaźnika w latach 2004–2012 odnotowano w odniesieniu do wspomnianego powiatu krośnieńskiego, natomiast najślabsze tempo wzrostu zaobserwowano w powiecie leskim (35,2%).

Tabela 2. Zmiany wskaźnika Deferta w latach 2004–2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Leski	109,0	148,9	145,7	153,23	142,6	143,4	146,7	148,4	147,4
Krośnieński	15,8	18,8	21,6	34,4	38,1	45,0	51,1	52,8	66,4
Rzeszowski	22,1	22,9	22,3	25,8	27,8	31,3	42,2	50,8	52,4
Ropczycko-sędziszowski	16,9	16,6	20,1	21,0	29,1	41,3	46,2	41,2	40,8
Łańcucki	37,4	36,1	39,7	32,8	47,9	45,2	45,5	51,1	37,4
Tarnobrzegi	15,6	16,1	21,6	23,3	20,2	20,1	24,5	33,2	36,3
Bieszczadzki	24,5	26,2	33,5	34,5	35,6	32,2	32,7	29,0	31,9
Dębicki	22,8	20,0	18,2	22,4	28,9	30,5	35,6	38,6	26,3
Stalowowolski	15,9	18,2	21,3	22,8	23,3	23,1	25,1	26,5	25,4
Mielecki	17,7	18,0	20,2	18,2	19,1	18,9	22,6	24,1	24,0
Sanocki	18,9	28,4	27,2	24,9	21,4	30,4	26,2	24,2	21,9
Leżajski	8,5	13,8	6,9	9,0	7,9	12,4	16,7	18,9	21,2
Jarosławski	17,0	14,6	16,9	18,1	16,2	18,8	16,2	14,8	17,4
Niżański	8,3	7,9	9,4	10,0	11,8	13,6	15,8	12,7	16,5
Przeworski	5,9	4,1	5,41	7,1	9,0	7,2	9,1	8,8	12,1
Strzyżowski	8,1	11,1	8,6	11,9	9,1	11,8	11,2	9,8	11,5
Przemyski	8,7	9,3	8,2	18,4	13,1	13,4	11,8	10,8	11,4
Jasielski	18,3	19,7	16,9	4,4	4,2	8,9	11,7	10,9	11,3
Lubaczowski	5,9	7,2	6,6	7,9	8,4	8,2	6,6	4,9	7,6
Brzozowski	4,8	8,2	7,7	6,8	9,5	8,6	8,0	6,5	7,5
Kolbuszowski	3,1	4,5	4,3	3,5	3,5	3,0	2,4	1,9	1,9
Województwo podkarpackie	26,8	30,6	31,6	33,2	34,7	36,7	39,1	40,3	40,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

W tabeli 3 przedstawiono kształtowanie się wskaźnika Charvata dla powiatów województwa podkarpackiego w latach 2004–2012. W 2012 r. wartość wskaźnika nasycenia bazą turystyczną była wyższa niż w całym województwie podkarpackim dla 3 powiatów: leskiego, krośnieńskiego i bieszczadzkiego. W 2004 r. do tej grupy powiatów należał także dębicki, ale w kolejnych wskaźnik osiągnął poziom niższy niż dla Podkarpacia. Najniższą wartość badany wskaźnik przyjął dla powiatu kolbuszowskiego, niżańskiego i leżajskiego. Spadek wartości wskaźnika nasycenia bazą noclegową w latach 2004–2012 odnotowano jedynie w wypadku 6 powiatów – dębickiego, łańcuckiego, jarosławskiego, strzyżowskiego, leżajskiego i kolbuszowskiego. Najwyższy spadek dotyczył powiatu kolbuszowskiego (o 59,6%) i leżajskiego (o 54,1%). Najwyższy wzrost procentowy wskaźnika zaobserwowano dla powiatu brzozowskiego (o 284,6%), rzeszowskiego (o 182,2%) i krośnieńskiego (o 125,1%). Spośród 4 powiatów o najwyższej wartości

wskaźnika w 2012 r. najsilniejsza dynamika jego wzrostu wystąpiła dla powiatu krośnieńskiego. Największe wahania wartości wskaźnika były charakterystyczne dla powiatu ropczycko-sędziszowskiego. W 2005 r. nastąpił spadek wskaźnika o około 13%, następnie do 2009 r. wzrósł o 128,6%; aby ponownie obniżyć do 2011 r. o ponad 30%. Wartość wskaźnika Charvata dla województwa podkarpackiego wzrosła w badanym okresie o 40%

Tabela 3. Zmiany wskaźnika Charvata w latach 2004–2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Leski	4,4	5,1	5,9	5,9	6,0	6,9	6,6	6,8	7,4
Krośnieński	1,3	1,4	1,6	2,0	1,8	1,9	2,3	2,2	3,0
Bieszczadzki	1,2	1,3	1,7	1,7	1,8	1,4	1,8	1,7	1,7
Ropczycko-sędziszowski	0,8	0,7	0,7	0,7	0,9	1,6	1,1	1,1	1,3
Rzeszowski	0,4	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	1,0	0,8	1,2
Jasielski	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	1,0	0,9	0,9
Dębicki	1,4	1,1	1,3	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1	0,9
Brzozowski	0,2	0,4	0,4	0,3	0,4	0,6	0,7	0,6	0,8
Łańcucki	0,9	1,0	1,1	1,0	1,2	1,0	0,7	0,6	0,8
Przeworski	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,5	0,6	0,6	0,7
Sanocki	0,5	0,7	0,8	0,8	0,8	1,0	0,9	0,7	0,7
Stalowowolski	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,9	0,7	0,7	0,7
Jarosławski	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,6
Lubaczowski	0,4	0,7	0,6	1,1	0,7	0,7	0,5	0,5	0,6
Tarnobrzeski	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Mielecki	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,7	0,5	0,5
Strzyżowski	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5
Przemyski	0,4	0,4	0,3	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
Leżajski	0,7	0,5	0,6	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,3
Niżański	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,2
Kolbuszowski	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1
Województwo podkarpackie	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	1,2	1,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

W tabeli 4 zestawiono zmiany wartości wskaźnika udzielonych noclegów w powiatach województwa podkarpackiego w latach 2004–2012. W 2012 r. jedynie w dwóch powiatach: leskim i krośnieńskim wskaźnik osiągnął wyższą wartość niż dla Podkarpacia. Zwrócić należy także uwagę, że dla drugiego w kolejności powiatu wskaźnik przyjął ponad sześciokrotnie wyższą wartość niż dla trzeciego – powiatu rzeszowskiego. Naj-

mniej udzielonych noclegów na 1 km² powierzchni przypadało w powiatach: przemyskim, brzozowskim i kolbuszowskim. W latach 2004–2012 jedynie w powiecie jarosławskim (o 11,6%), kolbuszowskim (o 13,7%) i dębickim (o 43,2%) nastąpił spadek wskaźnika udzielonych noclegów. W pozostałych powiatach zaobserwowano wzrost, w tym najwyższy w powiecie krośnieńskim (o 235,6%) i przeworskim (o 195,7%). W województwie podkarpackim wartość wskaźnika wzrosła o 70,7%. W odniesieniu do 4 powiatów, które osiągnęły w 2012 r. najwyższą wartość wskaźnika w latach 2004–2012, największy wzrost procentowy dotyczył tych, które były zlokalizowane najbliżej ośrodków miejskich – krośnieńskiego i rzeszowskiego.

Tabela 4. Zmiany wskaźnika liczby udzielonych noclegów w latach 2004–2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Leski	426,1	526,8	578,1	678,3	651,5	694,1	725,2	721,7	749,6
Krośnieński	166,7	195,4	202,7	282,3	302,3	335,1	390,5	405,7	559,5
Rzeszowski	39,7	46,8	51,5	58,5	65,2	69,1	88,4	95,6	89,9
Bieszczadzki	62,5	67,7	82,6	102,5	93,6	84,2	86,8	78,0	86,0
Ropczycko-sędziszowski	33,9	37,1	41,9	32,0	50,3	89,0	90,8	94,3	79,1
Stalowowolski	33,6	70,0	62,9	73,1	74,9	63,8	66,0	69,3	71,7
Dębicki	123,7	104,5	106,9	108,8	104,2	88,3	78,3	100,1	70,2
Łańcucki	57,4	55,9	62,1	51,6	78,3	71,1	67,5	81,0	66,5
Lubaczowski	51,2	58,4	61,3	64,6	69,3	54,9	35,6	34,8	61,1
Tarnobrzeski	22,9	23,7	29,6	33,1	31,5	31,	34,2	46,7	57,4
Jasielski	29,4	33,7	30,7	9,1	8,1	21,6	54,9	46,6	46,4
Jarosławski	50,1	47,2	43,1	49,9	45,8	50,1	45,7	46,5	44,3
Mielecki	32,1	29,7	33,7	34,7	34,7	35,4	43,9	44,8	42,7
Strzyżowski	24,5	27,2	19,4	23,2	21,23	22,6	22,4	28,1	41,8
Sanocki	25,0	42,4	45,3	42,2	38,1	49,4	47,6	45,2	38,9
Leżajski	31,7	24,2	16,5	16,2	24,2	21,5	27,6	27,5	32,5
Przeworski	9,4	6,1	8,5	11,6	21,5	14,2	23,0	23,0	27,8
Niżański	12,4	13,3	16,0	17,9	26,9	21,6	22,3	12,9	22,8
Przemyski	15,5	17,6	17,7	27,2	21,9	21,6	19,4	17,5	21,6
Brzozowski	11,7	30,1	27,8	27,0	42,6	38,7	28,7	16,8	19,9
Kolbuszowski	5,1	16,1	10,7	9,2	9,2	7,7	5,5	3,3	4,4
Województwo podkarpackie	75,0	86,3	91,3	101,7	105,7	108,8	115,4	118,1	128,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

W tabeli 5 ukazano kształtowanie się wskaźnika Schneidera w latach 2004–2012 dla powiatów województwa podkarpackiego. Wartość wskaźnika dla całego województwa

kształtowała się w 2012 r. na poziomie 342,98. Wyższą wartość wskaźnika intensywności ruchu turystycznego miały powiaty: leski, bieszczadzki, krośnieński, rzeszowski i tarnobrzeski. Najmniejszą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie jasielskim, brzozowskim i kolbuszowskim. Najwyższy wzrost wartości wskaźnika Schneidera w latach 2004–2012 nastąpił dla powiatu krośnieńskiego (o 309,9%), leżajskiego (o 145,7%) i rzeszowskiego (o 135,9%). Tylko w 3 powiatach stwierdzono spadek wartości wskaźnika, a mianowicie w kolbuszowskim (o 42,7%), jasielskim (o 38,2%) i w łańcuckim (o 2,8%). Na całym Podkarpaciu wartość wskaźnika wzrosła o 50,4%. Spośród 4 powiatów o najwyższym poziomie wskaźnika w 2012 r. największą dynamikę wzrostu wykazywał wskaźnik dla powiatu krośnieńskiego.

Tabela 5. Zmiany wskaźnika Schneidera w latach 2004–2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Leski	3412,5	4677,7	4571,3	4816,8	4483,7	4504,2	4546,2	4597,7	4577,3
Bieszczadzki	1251,7	1337,4	1716,6	1771,6	1839,9	1668,1	1658,2	1472,2	1621,9
Krośnieński	134,2	158,8	182,5	290,2	319,8	376,7	424,3	437,5	550,1
Rzeszowski	156,6	161,5	159,0	184,6	200,4	224,4	301,1	360,5	369,4
Tarnobrzeski	150,2	155,2	209,7	225,8	196,2	195,2	234,7	318,4	348,8
Ropczycko-sędziszowski	130,5	128,1	154,7	161,3	223,7	316,1	347,8	309,3	305,0
Sanocki	245,6	368,4	351,6	321,1	277,3	392,5	333,2	308,5	278,3
Łańcucki	218,1	210,2	231,1	190,6	277,6	261,3	259,5	290,5	212,0
Stalowowolski	120,5	138,7	162,0	174,6	179,3	178,0	189,9	201,1	193,4
Nizański	96,9	92,3	110,0	116,8	138,0	159,4	183,2	147,9	191,9
Przemyski	148,5	158,2	140,1	314,2	224,4	228,5	193,9	178,0	186,3
Leżajski	71,5	116,3	58,2	75,9	66,7	105,4	138,8	156,7	175,7
Lubaczowski	133,7	163,6	151,7	182,0	193,8	189,9	150,0	111,0	172,5
Mielecki	117,6	119,2	133,4	120,1	125,9	124,7	146,0	156,0	154,9
Dębicki	134,1	117,2	106,9	131,1	169,3	178,0	205,6	222,1	151,2
Jarosławski	143,5	123,3	141,8	152,5	137,1	158,7	135,5	124,4	146,3
Przeworski	52,1	36,3	48,0	62,7	79,7	63,8	79,9	77,3	106,8
Strzyżowski	65,7	90,3	70,0	96,9	74,0	96,2	90,3	79,2	93,3
Jasielski	131,5	141,6	122,2	31,7	30,3	64,9	83,8	78,4	81,2
Brzozowski	39,4	67,5	63,7	56,4	78,5	70,7	64,9	52,6	60,7
Kolbuszowski	39,1	56,5	54,0	43,5	43,9	38,4	29,8	22,9	24,0
Województwo podkarpackie	228,0	260,6	269,1	282,6	295,3	311,8	327,7	337,9	343,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

W celu określenia powiatu, który w najwyższym stopniu spełnia funkcję turystyczną, najpierw przyporządkowano do każdego ze wskaźników punkty uzależnione od miejsca

zajmowanego w rankingu. Powiaty o najwyższej wartości wskaźnika otrzymywały najwięcej punktów. Kolejne powiaty w rankingu otrzymywały punkt mniej. Po przypisaniu punktów dla poszczególnych wskaźników dokonano ich zsumowania. Powiaty, które otrzymały najwięcej punktów, spełniały w najwyższym stopniu funkcję turystyczną. W tabeli 6 zaprezentowano ranking powiatów województwa podkarpackiego według stopnia wykształcenia się funkcji turystycznej w 2012 r. Najsilniej ukształtowała się ta funkcja w powiecie leskim, krośnieńskim, bieszczadzkim, rzeszowskim i ropczycko-sędziszowskim. Powiat leski i bieszczadzki są położone na terenie Bieszczadów, bogatych przede wszystkim w walory naturalne. Powiat krośnieński i rzeszowski znajdują się blisko ośrodka przemysłowo-usługowo-handlowego i stąd wysoki stopień realizacji funkcji turystycznej. Najslabiej funkcja turystyczna jest realizowana w powiatach: brzozowskim, leżajskim, strzyżowskim i kolbuszowskim.

Tabela 6. Klasyfikacja powiatów województwa podkarpackiego według realizacji funkcji turystycznej w 2012 r.

Powiaty	Liczba punktów według:					Suma punktów
	Wskaźnika Baretje'a i Deferta	Wskaźnika Deferta	Wskaźnika Charvata	Wskaźnika liczby udzielonych noclegów	Wskaźnika Schneidera	
Leski	21	21	21	21	21	105
Krośnieński	19	20	20	20	19	98
Bieszczadzki	20	15	19	18	20	92
Rzeszowski	15	19	17	19	18	88
Ropczycko-sędziszowski	17	18	18	17	16	86
Łańcucki	6	17	13	14	14	64
Sanocki	16	11	11	7	15	60
Dębicki	9	14	15	15	7	60
Stalowo-wolski	8	13	10	16	13	60
Tarnobrzeski	7	16	7	12	17	59
Lubaczowski	18	3	8	13	9	51
Jasielski	14	4	16	11	3	48
Jarosławski	10	9	9	10	6	44
Przeworski	11	7	12	5	5	40
Mielecki	4	12	6	9	8	39
Przemyski	12	5	4	3	11	35
Brzozowski	13	2	14	2	2	33
Leżajski	2	10	3	6	10	31
Niżański	3	8	2	4	12	29
Strzyżowski	5	6	5	8	4	28
Kolbuszowski	1	1	1	1	1	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

W tabeli 7 zaprezentowano zmiany w liczbie obiektów świadczących usługi turystyczne w powiatach województwa podkarpackiego w latach 2004–2012. Najwięcej obiektów świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne znajdowało się w 2012 r. w powiecie spełniającym w najwyższym stopniu funkcję turystyczną, czyli leskim (392), stalowowolskim (272), sanockim (253) i mieleckim (246). Mała liczba podmiotów funkcjonowała w powiecie ropczycko-sędziszowskim (77), który znalazł się wysoko w rankingu powiatów realizujących funkcję turystyczną. Największy wzrost procentowy w liczbie podmiotów świadczących usługi turystyczne nastąpiła w odniesieniu do powiatu leskiego (o 64%), brzozowskiego (o 44,2%), strzyżowskiego (o 36,7%) i przeworskiego (26,4%).

Tabela 7. Zmiany w liczbie obiektów świadczących usługi turystyczne w powiatach województwa podkarpackiego w latach 2004–2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Leski	239	261	254	258	273	299	329	363	392
Krośnieński	202	197	194	198	215	223	241	208	220
Bieszczadzki	131	138	130	136	144	137	151	155	152
Rzeszowski	209	208	218	217	216	227	212	223	237
Ropczycko-sędziszowski	71	72	72	69	72	70	74	81	77
Łańcucki	90	86	88	90	91	93	104	104	101
Sanocki	233	238	232	239	239	243	253	251	253
Dębicki	169	162	158	168	173	176	188	196	203
Stalowowolski	296	293	291	287	278	277	284	276	272
Tarnobrzeski	75	75	71	73	75	79	79	86	87
Lubaczowski	77	80	84	76	75	73	79	79	85
Jasielski	184	178	173	177	179	178	182	192	207
Jarosławski	170	166	172	166	164	176	169	168	159
Przeworski	87	89	90	87	92	90	98	94	110
Mielecki	227	229	224	219	224	218	229	239	246
Przemyski	94	98	104	115	120	117	119	113	114
Brzozowski	43	46	46	45	54	55	57	61	62
Leżajski	102	99	94	91	89	91	102	102	107
Nizański	115	116	109	110	115	105	104	110	116
Strzyżowski	49	46	51	51	49	53	64	61	67
Kolbuszowski	60	59	66	61	57	62	58	59	61

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

4. WNIOSKI

1. Funkcja turystyczna w największym stopniu jest realizowana w powiecie leskim, krośnieńskim, bieszczadzkim i rzeszowskim. W wypadku powiatu leskiego i bieszczadzkiego wynika to z położenia w Bieszczadach, które są produktem turystycznym opartym przede wszystkim na atrakcjach o charakterze naturalnym. W wypadku powiatu rzeszowskiego i krośnieńskiego o wysokiej pozycji w aspekcie realizacji funkcji turystycznej decyduje bliskość ośrodków przemysłowo-usługowych, z których bazy noclegowej i gastronomicznej korzystają odwiedzający w celach biznesowych.
2. W latach 2004–2012 wzrastała liczba podmiotów świadczących usługi turystyczne w powiatach województwa podkarpackiego, oprócz powiatu stalowowolskiego i jarosławskiego.
3. Tworzenie nowych produktów turystycznych i rozbudowa już istniejących przyczyni się w przyszłości do rozwoju infrastruktury *stricto* turystycznej. Wiąże się to z powstawaniem nowych miejsc pracy w sektorze usług turystycznych.
4. W najwyższym stopniu funkcja turystyczna jest realizowana w powiecie leskim. Na tym obszarze zaobserwowano najwyższy wzrost procentowy liczby podmiotów świadczących usługi turystyczne.

LITERATURA

- [1] *Metody stymulowania rozwoju turystyki w ujęciu przestrzennym*, red. G. Gołembski, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2002.
- [2] *Marketing usług turystycznych*, red. A. Panasiuk, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2006.
- [3] Żegleń P., *Perspektywy wykorzystania partnerstwa publiczno-prawnego (PPP) w rozwoju gospodarki turystycznej w województwie podkarpackim*, [w:] *Przestrzenne, gospodarcze i humanistyczne aspekty rozwoju turystyki*, red. K. Szpara, M. Gwóźdź, Konsorcjum Akademickie Wydawnictwo WSE w Krakowie, WSiZ w Rzeszowie, WSZiA w Zamościu 2009, s. 94–95.
- [4] Chudy-Hyski D., *Ocena wybranych uwarunkowań rozwoju funkcji turystycznej obszaru „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” 2/1 (2006)*, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, s. 130–131.

DEVELOPMENT OF TOURISTIC FUNCTION VS. CHANGE ON THE MARKET OF TRAVEL SERVICE PROVIDERS IN THE YEARS 2004–2012 THE PODKARPACIE VOIVODESHIP

The development of tourism in the districts gives an opportunity for the creation of new jobs in companies engaged in providing of accommodation and catering. The Podkarpackie Voivodeship is one of the most attractive tourist regions in Poland, although in individual districts the attractions are arranged in an „island” way. An opportunity to develop tourism in the region creates the development of interregional economic cooperation and international tourism, the development of global linkages through air transport, an increase of investors’ interest in the region, increased of the popularity of tourism and cultural heritage of the region and the growing opportunities for obtaining funding from various sources. The purpose of this article is to identify districts that meet the highest degree of tourist function in the Podkarpackie Voivodeship in the years 2004–2012 in terms of identifying those areas which in the future could generate new jobs in tourism. During the considered period in the districts of the Podkarpackie Voivodeship the number of tourist services providers increas-

es, except the Stalowa and Jarosław districts. The level of performing the function of tourism in the districts was determined by an analysis of the formation of the five indicators to assess tourism development area, namely Baretje's ratio and the Defert's ratio, the indicator of the Charvat index, number of accommodations and the Schneider's indicators. The touristic function is mostly carried out in the Lesko, Krosno, Bieszczady and Rzeszow districts. In the case of the Bieszczady and Lesko districts it results from the position in the Bieszczady Mountains (natural tourist product), while in the case of Rzeszow and Krosno district with proximity to centers of industry and services, with the accommodation and catering for business purposes. The development of tourism infrastructure in the future will be primarily determined by the creation of new tourism products and the expansion of existing ones.

Keywords: tourism, region, economic development

DOI: 10.7862/rz.2013.mmr.55

Tekst złożono w redakcji: wrzesień 2013

Przyjęto do druku: grudzień 2013